

The Investigation the Relationship between Social Skills and Anger Levels of Adolescents¹

Hasan GÜMÜŞ², İbrahim YENEN³, Arzu ÖZYÜREK⁴

Received: 04 August 2017, Accepted: 09 April 2018

ABSTRACT

Violence and rage behaviors, ongoing increasingly from past to present and the adverse effects of these behaviors are effective on everyone's life. It's thought that discussing the issues violence, anger and aggression that are social problems in whole world and effectively getting benefit from the adolescents' social skills practice in decreasing these problems at lowest degree are really important. With this thought it is aimed here of examining the relationship between social skills and anger levels for secondary school adolescents. Totally 400 students from each grades of secondary school students are formed the workgroup. Social skills inventory and multidimensional school anger scale are used in collecting the data. At the end of the examining period it is seen that there is a significant differences between total points of Social Skills Inventory according to gender of the students. On the other hand no important differences seen in Social Skills Inventory points according to class levels of the students. And also it is stated that there is no logical relationship between Social Skills Inventory Total points and Multidimensional School Anger Scale points. Finally it is concluded that with literature reviews and observed details it is really required to increase educational programs of Social Skills in secondary school students, to make preventive works on issues of hostility, anger life, harsh statement which are bottom levels of anger and also increasing the positive coping strategies.

Keywords: Social Skills, Anger, Secondary School, Adolescence.

EXTENDED ABSTRACT

Today, violence is an important problem of societies. Violent behaviors arises due to the inability of individuals to cope with anger. Therefore, in this study to investigate the relationship between the level of anger against the school and social skills of secondary school students who are in puberty period that there is much experiencing extreme emotions. First subject of the research were high school students in center of Karabük in 2013-2014 educational and training school term. 100 students from each grade level and totally 400 hundred students that were chosen randomly has formed the working group.

School Multidimensional Anger Scale and Social Skills Inventory were used in collecting data. These data were evaluated electronically by using SPSS 20.0 program. According to the sample size Kolmogorov-Smirnov test was used. To examine the relationship between School Multidimensional Anger Scale and Social Skills Inventory coefficients of Spearman Brown correlation was analyzed just because Anger Scale didn't show the normal distribution. In one-way Variance Analyze, Turkey test was used in order to determine the significant diversity from which stems of binary groups.

At the end of the study it was determined that there was significant difference in Social Skills Inventory total points according to students' genders ($p < 0,05$). When we look subscale points of Social Skills Inventory, it was determined that the properties of emotional expressivity, emotional sensitivity and social sensitivity of female students and also emotional and social control properties of male students are significantly higher. Although girls are more sensitive in telling themselves through affective and social ways it was determined that boys' both affective and social controls are higher.

¹ This article includes a part of the master thesis work that prepared by Hasan Gümüş

² Sci. Exp., Ministry of Education, Safranbolu/Karabük, hasangumus@hotmail.com

³ Assoc. Prof. Dr., Karabük University Faculty of Letters, ibrahimyenen@karabuk.edu.tr

⁴ Assoc. Prof. Dr., Karabük University Faculty of Health Sciences, Department of Child Development. a.ozyurek@karabuk.edu.tr

There was no significant difference in the Social Skills Inventory points compared to the students' grade level ($p>0,05$). It was determined that there was no significant difference in the total score of School Anger Scale according to students' gender ($p>0,05$) and also there was a significant difference in Hostility subscale in School Anger Scale according to the students' grade level ($p<0,01$) but it was detected there was no important difference in other subscale points ($p>0,05$).

It was determined significantly high when Hostility subscale point of 11th grade students according to their class levels when it was compared with 9th and 10th grade students. It was detected that there was no significant relationship between Social Skills Inventory Total Point and School Multidimensional Anger Scale among students ($p>0,05$). With the help of significant information and findings it was understood that Social Skills Training programs in secondary school students should be improved, precaution activities for anger life and destructive expression size should be developed and positive dealing strategies should be increased.

Ergenlerin Sosyal Becerileri ve Okula Yönelik Öfke Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi¹

Hasan GÜMÜŞ², İbrahim YENEN³, Arzu ÖZYÜREK⁴

Başvuru Tarihi: 04 Ağustos 2017, **Kabul Tarihi:** 09 Nisan 2018

ÖZET

Geçmişten günümüze artarak devam eden şiddet ve öfke davranışları, bu davranışların olumsuz etkileri her bireyin yaşamında etkili olmaktadır. Tüm dünyada toplumsal bir sorun olan şiddet, öfke ve saldırganlık sorunlarının en aza indirilmesinde, konunun ayrıntılı olarak ele alınması ve özellikle ergenlerin sosyal becerilerinin geliştirilmesi önemli görünmektedir. Bu nedenle bu çalışmada, ortaöğretime devam eden ergenlerin sosyal becerileri ve okula yönelik öfke düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma grubunu, 400 ortaöğretim öğrencisi oluşturmuştur. Verilerin toplanmasında Sosyal Beceri Envanteri ve Çok Boyutlu Okul Öfke Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde, verilerin normal dağılım göstermesi nedeniyle t-Testi ve ANOVA kullanılmıştır. Sonuç olarak, öğrencilerin cinsiyeti ile Sosyal Beceri Envanteri toplam puanları arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin sınıf düzeyine göre Sosyal Beceri Envanteri puanlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Öğrencilerin Sosyal Beceri Envanteri Toplam Puanı ve Çok Boyutlu Okul Öfke Ölçeği puanları arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olmadığı belirlenmiştir. Konu literatür bilgileri ve elde edilen bulgular ışığında tartışılarak öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Beceri, Okula Yönelik Öfke, Ortaöğretim.

1. Giriş

Şiddet; fiziksel güç ya da kuvvetin, amaçlı bir şekilde kendine, başkasına, bir gruba ya da topluluğa karşı fiziksel zarara ya da fiziksel zararlar sonucunda ihtimalini artırmasına, psikolojik zarara, ölüme, gelişim sorunlarına ya da yoksunluğa neden olacak şekilde tehdit edici biçimde ya da gerçekten kullanılması olarak tanımlanmaktadır (WHO, 2002:4). Şiddet, saldırganlığın uygulamaya dökülmüş kısmını ifade etmek için kullanılmaktadır. Şiddetin davranışın kendisini ifade etmek için, saldırganlığın ise bir ruh halini anlatmak için kullanıldığı görülmektedir. Saldırgan davranış sergileyen kişi, zarar verme niyeti taşımaktadır (Vatandaş, 2003).

Saldırgan davranışlar ve şiddet eylemleri, öfke, kaygı, korku gibi duygu durumlarının sonucu olmakla birlikte aynı zamanda bu duygu durumlarının ortaya çıkmasına da yol açarlar. Genellikle saldırgan tavır ve tutumlar hem bireyin kendisine hem de başkalarına zarar verici ve incitici nitelikte olabilir. Fiziksel saldırganlıkta kişiye, hayvana ya da nesneye zarar verme varken sözel saldırganlıkta, kelimelerle diğerine zarar verme vardır. (Karataş, 2008). Öfke, incinme veya gözdağı karşısında gösterilen saldırganlık tepkisi veya kızgınlık anlamlarına gelmekte, tehdit olarak algılanan durum ya da kişiler karşısında, onlara saldırıp sataşmaya yönelik hissedilen duygu durumudur. Çocukluk yıllarından itibaren öğrenilerek gelişen (Kayaoğlu, 2014) öfke içe atıp bastırılarak ya da dışa yönlendirilerek saldırgan davranışlar şeklinde ifade edilebilir. Öfkenin saldırgan davranış ile dışarı vurulması, en sık tercih edilen ve en kolay olan öfke ifade etme yoludur (Aydın, 2005). Canlıların yaşamını idame edebilmesi için, benliğine karşı tehditlere karşı uyarılması ve kendisini savunmak, yaşamda kalabilmek ve soyunu sürdürebilmek için saldırgan davranışlar gösterebilmesi gerekmektedir. Buna göre öfke, bir taraftan organizmayı bir problem olduğu konusunda uyarırken diğer taraftan da organizmanın kendisine zarar verici veya saldırgan davranma eğiliminin farkına varması konusunda etkin bir rol oynamaktadır (Soykan, 2003).

İnsanın doğumundan ölümüne kadar karşılaştığı bazı durumlar ve engellemeler, öfke duygusunun ortaya çıkmasına, gelişmesine ve köklü bir hal almasına yol açmaktadır (Yeğin, 2010). Öfkeye yol açan etmenlerden biri, sosyokültürel faktörlerdir. Bireylere kaygı, depresyon ve diğer duyguları ifade etmenin doğru olduğu, öfkeyi ifade etmenin ise doğru olmadığı öğretildiği için öfke, çoğunlukla olumsuz olarak

¹ Bu çalışma, Hasan Gümüş tarafından yapılan yüksek lisans tez çalışmasının bir bölümünü kapsamaktadır.

² Bilm. Uzm., Karabük İli Safranbolu İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü, hasangumus@hotmail.com

³ Doç. Dr., Karabük Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, ibrahimyenen@karabuk.edu.tr

⁴ Doç. Dr., Karabük Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, a.ozyuerek@karabuk.edu.tr

algılanır (Adana ve Arslantaş, 2011). Öfke davranışları, model alma, taklit, özdeşleşme ve pekiştirmeler ile öğrenilen tepkilerdir (Köknel, 2000). Bu nedenle öfke ve saldırganlık ile başa çıkmada, sosyal ilişkilerin geliştirilmesi önemli görünmektedir.

Sosyal ilişkiler, insan yaşamında önemli bir yere sahiptir. Çünkü bireyler, yaşamlarının büyük bir kısmını diğer insanlarla ilişki kurarak geçirmektedirler. Yeterli sosyal beceriye sahip olan bireylerin, yaşamın çeşitli alanlarında daha sağlıklı ilişkiler kurması kolaylaşmaktadır. Bireyin hayat boyu sağlıklı ilişkiler geliştirmesinde, çocukluk yıllarından itibaren sosyal becerilerini kazanmış olmasının büyük etkisi vardır. Çocukluk döneminde yeterli sosyal becerileri kazanmak, bireyin gelecek yaşamındaki sosyal uyumu açısından önemlidir (Kabasakal ve Çelik, 2010). Sosyal becerilerin geliştirilmesi, çocuklarda ve ergenlerde benlik saygısı, problem çözme becerileri, uyuşturucuya ve erken ve uygun olmayan cinselliğe hayır diyebilmeyi artırır. Sosyal beceri eğitimi öfkeyi, saldırganlığı, şiddeti, madde kullanımını ve sigara içmeyi, stresi ve depresyonu azaltmak veya önlemek için etkili olabilir (Yiğit ve Yılmaz, 2011). Sosyal beceriler, ilişkileri yönetme ve sosyal şebekeler ağı kurmak, ortak bir hareket noktası bulmak ve olumlu iletişim geliştirmek, değişimi etkin bir biçimde yönetmek, ikna etmek, ekip kurmak ve yönetmek gibi olumlu özellikler, sosyal becerilerle ilişkilidir (Bektaş, 2010). Bireyin sosyal becerilerinin yetersiz olması ise, kişiler arası ilişkilerinde ve çevreye uyum sağlamada başarısızlıklara yol açabilir (Akpınar, 2010). Sosyal becerilerden yoksun olan çocuklar, karşılaştıkları problemleri çözmede sosyal becerilere sahip çocuklardan daha az seçeneğe sahiptirler ve bu nedenle çoğunlukla uygun olmayan davranış biçimlerini kullanırlar. Sosyal uyum düzeyi azaldıkça davranış sorunları artar, akademik başarıları düşer ve özgüvenleri azalır (Özyürek, Begde ve Yavuz, 2014). Sosyal becerilerin, yaşamın ilk yıllarından başlayarak desteklenmesi gerekmektedir. Bu nedenle okul öncesi dönemden itibaren çocuğa sosyal becerilerin ve sosyal duygusal davranışların kazandırılmasında anne-baba ve öğretmene önemli görevler düşmektedir (Özyürek ve Ceylan, 2014). Genellikle sosyal beceri eğitimi, çocukların istenmeyen davranışlarının ortadan kaldırılması ve/veya değiştirilmesi amacıyla yöneliktir (Bacanlı, 2012).

Konuyla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, kısıtlı sayıda çalışma olduğu görülmektedir. Memiş ve Memiş (2013), öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersi yılsonu başarı puanları ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkiyi, Kısaç (2005), gençlerin öfkeyi ifade ettikleri hedef kişileri, Gönültaş (2013), öğrencilerin bazı değişkenlere göre saldırganlık düzeylerini ve Gök (2009) aile içi şiddet ve öfke ifade tarzlarını incelemiştir. Olumsuzluk ifade eden öfke duygusuyla yakından ilişkisi olan sosyal beceriler arasındaki ilişkinin incelenmesi, anlamlı görünmektedir. Bu nedenle bu çalışmada, ortaöğretime devam eden öğrencilerin sosyal becerileri ve okula yönelik öfke düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır. Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- Ergenlerin, sınıf ve cinsiyetine göre sosyal beceri düzeyleri nasıldır?
- Ergenlerin sınıf ve cinsiyetine göre okul yaşantısına dayalı öfke düzeyleri nasıldır?
- Ergenlerin sosyal beceri düzeyleri ile okula karşı öfke düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Araştırma betimsel tarama modelindedir. Betimsel taramada mevcut bir durumu anlamak ve değişkenler arasındaki ilişkileri saptayabilmek için olayların, objelerin, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların ne olduğu açıklanmaya çalışılmaktadır (Kaptan, 1998). Bu çalışmada da öğrencilerin değerlendirmesine göre sosyal beceri ve okul öfke durumları belirlenmeye çalışılmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Çalışmanın evreninde Karabük İli Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı 13 resmi lise bulunmaktadır. Bu liseler arasından okulların öğrenci sayıları ve ulaşılabilirliği dikkate alınarak, üç okul belirlenmiştir. Çalışmanın yapılmasında sakınca olmadığı okul yönetimi tarafından belirtilen biri Teknik ve biri Anadolu Lisesi olmak üzere iki farklı okulda çalışma gerçekleştirilmiştir. Okullarda, her sınıf düzeyinden uygulamanın yapıldığı gün kendilerine ulaşılabilen ikişer şubeye ölçekler uygulanmıştır. Ölçekleri 384 öğrenci eksiksiz olarak doldurmuş, bu sayıyı her sınıf düzeyinden 100 öğrenciye tamamlamak için bir

grup öğrenciye daha ölçek uygulanmış ve böylece 400 öğrenci çalışma grubunu oluşturmuştur. Öğrencilerin %43,75'i kız ve %56,25'i erkektir; %25'i 9.sınıf, %25'i 10.sınıf, %25'i 11.sınıf ve %25'i 12.sınıfa devam etmektedirler.

2.3. Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında Sosyal Beceri Envanteri (SBE) ve Çok Boyutlu Okul Öfke Ölçeği (ÇÖÖ) kullanılmıştır. SBE 1986'da Riggio tarafından geliştirilmiş ve 1989'da yeniden revize edilmiş, 90 maddeden oluşan 5'li likert tipi bir ölçme aracıdır. Envanter "Bana Çok Uygun", "Bana Uygun", "Bana Biraz Uygun", "Bana Uygun Değil" ve "Bana Hiç Uygun Değil" şeklinde cevaplanmaktadır. Yüksel (1998), tarafından yapılan Türkçe'ye uyarlama çalışmalarında SBE'nin testin tekrarı yöntemi ile hesaplanan toplam puana ilişkin güvenilirlik katsayısı tüm ölçek için $r=.92$ bulunmuştur. Alt ölçeklerden elde edilen güvenilirlik katsayıları ise .80 ile .89 arasında değişmiştir. SBE'nin toplam puana ilişkin iç tutarlılık (Cronbachalpha) katsayısı .85 olarak saptanmış, alt ölçeklere göre elde edilen iç tutarlılık katsayılarının ise .56 ile .82 arasında değişmediği görülmüştür (Yüksel, 1999). Bu çalışmada, SBE'nin toplam puana ilişkin iç tutarlılık (Cronbachalpha) katsayısının tüm ölçek için .64 olduğu, alt maddeleri için bu katsayının .63 ile .66 arasında değiştiği görülmüştür.

ÇÖÖ, Furlong ve arkadaşları (2002) tarafından öğrencilerin okul ortamındaki yaşantılarına dayalı öfkelerinin duyuşsal, bilişsel ve davranışsal boyutlarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. ÇÖÖ dört alt ölçek ve 37 maddeden oluşmaktadır. Öfke Yaşantısı alt ölçeği, öfkenin duyuşsal boyutuna yöneliktir ve öfkeye yol açabilecek öğretmen ve akran davranışlarını içeren hipotetik durumlara ilişkin öfkenin yoğunluğunu ölçmektedir. Düşmanlık alt ölçeği, öfkenin bilişsel boyutuna yönelik ve okula ilişkin düşmanca olumsuz tutum ve inançların düzeyini ölçmektedir. Yıkıcı İfade alt ölçeği, öfkenin fiziksel ya da sözel olarak saldırgan ifade biçimlerini ölçmektedir ve öfkenin davranışsal boyutuna yöneliktir. Olumlu Başa Çıkma alt ölçeği, öfkenin sosyal olarak daha kabul edilebilir ifade biçimlerini ölçmekte ve öfkenin davranışsal boyutunu yansıtmaktadır. Alt ölçeklerden alınan puanlar arttıkça öfke yaşantısı, düşmanlık, yıkıcı ifade ve olumlu başa çıkma düzeyi de artmaktadır. Çivitçi (2007) 348 öğrenci ile yaptığı çalışmada, Cronbach alfa katsayılarını Öfke Yaşantısı alt ölçeği için .80, Düşmanlık alt ölçeği için .79, Yıkıcı İfade alt ölçeği için .78 ve Olumlu Başa Çıkma alt ölçeği için .60 olarak saptamıştır. Ölçeğin 76 öğrenciye bir ay ara ile uygulanması sonucunda elde edilen test-tekrar test güvenilirlik katsayıları Öfke Yaşantısı alt ölçeği için .76, Düşmanlık alt ölçeği için .74, Yıkıcı İfade alt ölçeği için .65 ve Olumlu Başa Çıkma alt ölçeği için .64 bulunmuştur. Bu çalışmada ise Cronbach alfa katsayıları Öfke Yaşantısı alt ölçeği için .76, Düşmanlık alt ölçeği için .77, Yıkıcı İfade alt ölçeği için .84 ve Olumlu Başa Çıkma alt ölçeği için .71 bulunmuştur.

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Veri toplama sürecinde gerekli resmi izinler alınmıştır. Okul yönetimiyle görüşülerek çalışma hakkında bilgi verilmiş ve uygulama için uygun zaman belirlenmiştir. Ölçme araçları, öğrencilere okul rehber öğretmeni desteği ile uygulanmıştır. Tüm ifadeleri tam olarak işaretlemiş olan katılımcıların verileri değerlendirmeye alınmıştır. Elde edilen veriler bilgisayar ortamında SPSS 20.0 paket programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Verilerin normallik varsayımı Kolmogorov-Smirnov testi ve homojenlik testleriyle incelenmiştir. Verilerin normal dağılım göstermesi nedeniyle parametrik testlerin kullanımının uygun olacağına karar verilmiştir (George ve Mallery, 2003'ten Akt.: Ayekin, 2014). Verilerin analizinde, ikili değişkenlerde t-Testi, üç ve daha fazla değişkenli yapıda çok yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Değişkenler arası farklılık olması durumunda, farkın kaynağının belirlenmesinde Post Hoc çoklu karşılaştırma testlerinden Tukey testi kullanılmıştır. SBE ve ÇÖÖ ölçek puanları arasındaki ilişkinin belirlenmesinde Sperman Brown Korelasyon katsayısından yararlanılmıştır.

3. Bulgular

Bu bölümde, ergenlerin cinsiyet ve sınıf düzeyine göre SBE ve ÇÖÖ puanları arasındaki fark ile SBE ve ÇÖÖ puanları arasındaki korelasyon bulguları ele alınmıştır. Tablo 1'de SBE puanları ile öğrencilerin cinsiyetine ilişkin t-Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 1

SBE Puanlarının Öğrencilerin Cinsiyetine Göre t-Testi Sonuçları

SBE Alt Boyutları	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	t	p
Duyuşsal Anlatımcılık	Kız	175	46,09	5,89	3,555	0,000*
	Erkek	225	44,04	5,59		
Duyuşsal Duyarlık	Kız	175	51,60	8,85	3,229	0,001*
	Erkek	225	48,83	8,20		
Duyuşsal Kontrol	Kız	175	41,42	6,42	-5,018	0,000*
	Erkek	225	44,55	5,86		
Sosyal Anlatımcılık	Kız	175	47,53	9,46	-0,551	0,582
	Erkek	225	47,99	7,38		
Sosyal Duyarlık	Kız	175	50,52	7,92	3,644	0,000*
	Erkek	225	47,89	6,49		
Sosyal Kontrol	Kız	175	46,65	7,13	-0,804	0,422
	Erkek	225	47,20	6,34		

*p<0,05

Tablo 1 incelendiğinde, öğrencilerin SBE Sosyal Anlatımcılık, Duyuşsal Kontrol ve Sosyal Duyarlık alt boyutları puanları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir (p<0,05). Kız öğrencilerin Duyuşsal Anlatımcılık ($\bar{X}$ =46,09), Duyuşsal Duyarlık ($\bar{X}$ =51,60) ve Sosyal Duyarlık puanı ($\bar{X}$ =50,52) erkek öğrencilerin aynı puanından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Erkek öğrencilerin ise Duyuşsal Kontrol puanı ($\bar{X}$ =44,55) kız öğrencilerin aynı puanından ($\bar{X}$ =47,99) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Öğrencilerin cinsiyetine göre SBE Sosyal Anlatımcılık ve Sosyal Kontrol toplam puanlarında anlamlı bir fark yoktur (p>0,05). Buna göre; kız öğrencilerin duyuşsal olarak kendilerine anlatma, duyuşsal ve sosyal açıdan duyarlı olma özelliklerinin erkek öğrencilere göre, erkek öğrencilerin ise duyuşsal kontrollerinin kız öğrencileri göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 2'de ÇOÖÖ puanları ile öğrencilerin cinsiyetine ilişkin t-Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 2

ÇOÖÖ Puanlarının Öğrencilerin Cinsiyetine Göre t-Testi Sonuçları

ÇBOÖÖ	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	t	p
Öfke Yaşantısı	Kız	175	44,88	6,82	-0,310	0,757
	Erkek	225	45,12	8,52		
Düşmanlık	Kız	175	13,64	4,49	-1,327	0,185
	Erkek	225	14,29	5,09		
Yıkıcı İfade	Kız	175	18,74	6,25	-0,673	0,501
	Erkek	225	19,18	6,49		
Olumlu Başa Çıkma	Kız	175	19,54	4,84	1,266	0,206
	Erkek	225	18,94	4,67		

Tablo 2'ye göre, öğrencilerin cinsiyetine göre ÇOÖÖ toplam puanlarında anlamlı bir fark yoktur (p>0,05). Buna göre, öğrencilerin okul öfke düzeylerinin cinsiyetlerinden anlamlı ölçüde etkilenmediği söylenebilir.

Tablo 3'te öğrencilerin SBE puanlarının sınıf düzeyine göre varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 3
SBE Puanının Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

SBE Alt Boyutları	Sınıf	N	$\bar{X}$	S	F	p
Duyuşsal Anlatımcılık	9.sınıf	100	44,44	5,23	1,543	0,203
	10.sınıf	100	44,22	6,03		
	11.sınıf	100	45,71	6,05		
	12.sınıf	100	45,38	5,80		
Duyuşsal Duyarlık	9.sınıf	100	48,53	8,48	1,414	0,238
	10.sınıf	100	50,41	9,99		
	11.sınıf	100	50,75	7,69		
	12.sınıf	100	50,49	7,96		
Duyuşsal Kontrol	9.sınıf	100	43,39	5,81	1,467	0,223
	10.sınıf	100	44,00	6,52		
	11.sınıf	100	43,25	6,47		
	12.sınıf	100	42,17	6,29		
Sosyal Anlatımcılık	9.sınıf	100	46,90	7,54	1,014	0,386
	10.sınıf	100	47,97	8,44		
	11.sınıf	100	47,43	7,62		
	12.sınıf	100	48,87	9,61		
Sosyal Duyarlık	9.sınıf	100	48,24	7,24	2,346	0,072
	10.sınıf	100	50,58	8,37		
	11.sınıf	100	49,14	6,58		
	12.sınıf	100	48,23	6,56		
Sosyal Kontrol	9.sınıf	100	46,82	6,32	1,746	0,157
	10.sınıf	100	45,82	6,67		
	11.sınıf	100	47,30	6,57		
	12.sınıf	100	47,91	7,12		

Tablo 3 incelendiğinde, öğrencilerin SBE puanları ile sınıf düzeyi arasında anlamlı bir fark yoktur ($p>0,05$). Buna göre öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin sınıf düzeylerinden anlamlı ölçüde etkilenmediği söylenebilir.

Tablo 4'te öğrencilerin ÇOOÖ puanlarının sınıf düzeyine göre varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4
ÇOOÖ Puanının Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

ÇOOÖ Alt Boyutları	Sınıf	N	$\bar{X}$	S	F	p
Öfke Yaşantısı	9.sınıf	100	44,55	7,38	0,319	0,811
	10.sınıf	100	45,55	6,64		
	11.sınıf	100	44,78	7,98		
	12.sınıf	100	45,19	9,12		
Düşmanlık	9.sınıf	100	13,09	4,78	4,537	0,004*
	10.sınıf	100	13,18	4,55		
	11.sınıf	100	15,04	5,19		
	12.sınıf	100	14,73	4,57		
Yıkıcı İfade	9.sınıf	100	18,51	6,30	0,708	0,548
	10.sınıf	100	19,26	6,38		
	11.sınıf	100	18,58	6,61		
	12.sınıf	100	19,62	6,26		
Olumlu Başa Çıkma	9.sınıf	100	19,21	5,02	1,860	0,136
	10.sınıf	100	20,09	4,72		
	11.sınıf	100	18,56	4,70		
	12.sınıf	100	18,97	4,49		

* $p<0,05$

Tablo 4 incelendiğinde, öğrencilerin sınıf düzeylerine göre ÇÖÖ Düşmanlık alt boyut puanlarında anlamlı bir fark olduğu ($p < 0,05$), diğer alt boyut puanlarında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir ($p > 0,05$). Buna göre, öğrencilerin düşmanlık puanlarının öğrencilerin sınıf düzeylerinden anlamlı ölçüde etkilendiği söylenebilir. Tukey Testi sonucuna göre 9. ve 10.sınıflarla 11.sınıf öğrencilerinin düşmanlık puanları arasında anlamlı fark saptanmış; 9. ve 10.sınıf öğrencilerin Düşmanlık alt boyut puanı, 11.sınıf öğrencilerin aynı puanından ($\bar{X} = 15,04$) anlamlı ölçüde düşük bulunmuştur.

Tablo 5'te SBE toplam puanı ve ÇÖÖ alt boyut puanları korelasyon analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 5
Öğrencilerin SBE ve ÇÖÖ Puanları Arasındaki İlişki

ÇÖÖ alt boyutları	Sosyal Beceri Envanteri	
	r	p
Öfke Yaşantısı	0,048	0,339
Düşmanlık	0,052	0,301
Yıkıcı İfade	0,063	0,210
Olumlu Başa Çıkma	0,095	0,059

Tablo 5'e göre, öğrencilerin SBE ve ÇÖÖ puanları arasında anlamlı bir ilişki yoktur ($p > 0,05$). Buna göre; ortaöğretim öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin okul öfke düzeylerini olumlu veya olumsuz bir yönde etkilemediği söylenebilir.

4. Tartışma

Ortaöğretime devam eden ergenlerin sosyal beceriyle okula yönelik öfke düzeylerinin incelendiği bu çalışmada, kız ergenlerin duyuşsal anlatımcılık, duyuşsal duyarlık ve sosyal duyarlık özelliklerinin erkek öğrencilere göre, erkek öğrencilerin duyuşsal kontrol özelliklerinin kız öğrencilere göre daha iyi düzeyde olduğu görülmüştür. Okula yönelik öfke düzeylerinde ise cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Alan yazın incelendiğinde, cinsiyetin sosyal beceriler, öfke ve saldırganlık üzerinde etkili olduğunu veya etkisi olmadığını gösteren çalışmalara rastlanmak mümkündür. Gönültaş (2013), öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin cinsiyet ve bazı değişkenlere göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını bulmuştur. Gök (2009) çalışmasında, öğrencilerin Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları Ölçeği alt ölçeklerinden aldıkları puanların cinsiyetlere göre farklılık göstermediğini saptamıştır. Dilekman ve arkadaşlarının (2008) çalışmalarında, üniversiteye devam eden öğrencilerin iletişim becerilerinin cinsiyete göre farklılaşmadığını saptadıkları görülmüştür. Kısac (2005), gençlerin öfkeyi annelerine, yöneticilere ve öğretmenlere ifade etme açısından cinsiyete göre anlamlı farklar olduğunu bulmuştur.

Kız ergenlerin duyarlığının erkeklerden yüksek olmasında, yetişkin tutumlarının etkisi olduğu düşünülebilir. Toplumun kültürel yapısı, anne-babaların kız ve erkek çocuklardan beklentilerinin farklı olması gibi nedenler, anne-baba veya diğer yetişkinlerin kız ve erkek çocuklara farklı yaklaşım içinde olmalarına neden olabilmektedir (Yılmaz, 2004). Türk toplumunda erkek çocuğun saldırgan ve şiddet içerikli yaklaşımlarına taviz gösterilmekte, fakat aynı taviz kız çocuklarına gösterilmemektedir (Kırımoğlu vd., 2008). Erkek ergenlerin duyuşsal kontrolünün kız ergenlerden yüksek olması da yine anne-baba ve yetişkin tutumlarıyla ilişkili olabilir. Ersoy (2013), ortaokul öğrencileriyle yaptığı çalışmada, ebeveyn tutumlarının otoriter anlamda erkek öğrenciler lehine farklılık gösterdiğini belirlemiştir. Otoriter tutumda, çocuğun hakları en aza indirilmiştir ve kurallara uymada esneklik yoktur (Özyürek ve Tezel Şahin, 2012).

Çalışmada, öğrencilerin sınıf düzeyine göre sosyal becerilerinin farklılık göstermediği bulunmuştur. Bununla birlikte 11.sınıfların düşmanlık alt boyut puanlarının 9. ve 10.sınıflara göre anlamlı bir şekilde yüksek olduğu bulunmuştur. Alan yazında bu bulguları destekleyen veya bu bulgulardan farklı çalışmalara rastlamak mümkündür. Dilekman ve arkadaşları (2008), yaptıkları çalışmada öğrencilerin iletişim becerilerinin sınıf düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını bildirmişlerdir. Gök (2009) çalışmasında, ergenlerin sınıf düzeylerine göre Sürekli Öfke alt ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğunu saptamıştır. Yapılan çalışmalar, yaşla birlikte sosyal beceri yeterliklerinin arttığı bulgusunu desteklemektedir (Gizir, 2002; Sarı, 2007). Yaşı büyük olan çocukların yaşı küçük

olanlara göre sosyal becerilerinin daha yüksek çıkması, çocukların yaşları ilerledikçe sosyal becerilerinin daha çok geliştiğinin bir göstergesi olabilir.

Çalışmada, öğrencilerin SBE toplam puanları ve ÇOOÖ puanları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ($p>0,05$) bulunmuştur. Alan yazın incelendiğinde, bireylerde sosyal beceri düzeyinin yüksek olmasının saldırganlık ve öfkeyi azalttığına dair bulgulara rastlamak mümkündür. Bedel (2011) bir sosyal beceri olarak ele alınan Kişilerarası Sorun Çözme Beceri Eğitimi'nin ailesi yanında kalan ergenlerin sürekli öfke ve öfke dışı puanlarının azalması, öfke kontrol puanlarının artması üzerinde anlamlı düzeyde etkili olduğunu ve bu etkinin on hafta sonra da devam ettiğini saptamıştır. Yapılan deneysel bir çalışmada Bilişsel Davranışçı teknikler kullanılarak yapılan öfke yönetimi programının, öğrencilerin saldırganlık düzeylerini kontrol grubuna göre önemli ölçüde azalttığı bildirilmiştir (Karataş, 2009). Gündüz (2008), çalışmasında bireylere uygulanan Sosyal Beceri Programının saldırganlığı önemli düzeyde azalttığını gözlemiştir.

Bu çalışmada, öğrencilerin sosyal beceri düzeyi ile okula yönelik öfke düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Genel olarak öfke ifade veya öfke kontrolüne yönelik bir ölçme aracı kullanılmamıştır. Öğrencilerin, okul ve ailede farklı çevreye sahip olmaları nedeniyle okula yönelik öfke durumları ile genel öfke durumlarını ifade şekilleri farklılık gösterebilir. Öfkenin ifade edildiği hedef kişilerin incelendiği bir çalışmada, öğrencilerin öfkelerini daha çok arkadaşlarına, annelerine ve küçük kardeşlerine ifade ettikleri, fakat yöneticilere, öğretmenlere, babalara ve ağabeylere ifade etmekten kaçındıkları belirlenmiştir. Öfkeyi annelerine, yöneticilere ve öğretmenlere ifade etme açısından cinsiyete göre anlamlı farklar olduğu bulunmuştur. Ayrıca, anneye, öğretmenlere, yöneticilere, herhangi birisine, yakın akraba ve çocuklara öfkenin ifade edilmesinin eğitim durumuna göre anlamlı olarak değiştiği görülmüştür (Kısaç, 2005).

Yine, öğrencilerin sosyal becerileri veya öfke ve saldırganlık düzeyleri kişisel ve ailevi bazı demografik özelliklerden etkilenebilir. Gönültaş (2013), ortaokul son sınıf öğrencilerinin öfke ve saldırganlık düzeylerini incelediği çalışmada cinsiyet, anne baba tutumu ve ailede şiddet görme durumu, ailenin gelir durumu, anne-baba tutumu ve aileden şiddet görme değişkenlerinin sürekli öfke ve öfke ifade düzeyleri üzerinde etkili olduğunu; öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin cinsiyet, ailenin gelir durumu, babanın sağ ya da ölü olma durumu, anne-babanın evli ya da boşanmış olma durumu, anne-baba tutumu ve ailede şiddet görme değişkenlerine göre farklılık gösterdiğini saptamıştır. Ayrıca öfke ve öfke ifade tarzı ile saldırganlık arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir (Gönültaş 2013). Gök (2009), çalışmasında aile içinde şiddet yaşayan ergenlerin sürekli öfke, öfke içe ve öfke dışı puanlarının daha yüksek olduğunu saptamıştır.

5. Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak; bu çalışmada öğrencilerin sosyal becerilerinin cinsiyet değişkeninden etkilendiği, okula yönelik öfkelerinin sınıf düzeyinden etkilendiği, fakat öğrencilerin sosyal becerileri ile okula yönelik öfke düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır. Bulgular alan yazın ışığında tartışılmış ve aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- Öğrencilere okulun özellikleri ve genel hedeflerini tanıtmak, okul ve öğrencilerin karşılıklı beklentilerini paylaşabilecekleri etkileşim ortamları sunmak, kural koymada öğrencilerin görüşlerini dikkate almak, öğrenciler ve okul personeline zaman zaman memnuniyet anketleri uygulayarak olumlu bir okul iklimi oluşturmaya çalışmak öğrencilerin okula yönelik öfke geliştirmesine engel olabilir.
- Öğrencileri çeşitli sosyal etkinliklere yönlendirerek enerjilerini bu alanlara yöneltmek, duygularını ifade etme ve duygularıyla baş etme becerilerini geliştirici etkinliklere katılımlarını sağlamak kişisel gelişimlerine katkı sağlayacaktır.
- Genel olarak kişisel ilişkilerin temelini oluşturan sosyal becerilerin, kız ve erkek ayrımı olmaksızın desteklenerek geliştirilmesi için gerek rehber öğretmenler gerekse farklı alan uzmanları desteğiyle yürütülmesi etkili olabilir.

- Öfkenin düşmanlığa ve şiddet içerikli davranışlara dönüşmesini önleyici tedbirler alınabilir. Özellikle ergenlere ve ergen çocuğa sahip anne-babalar ile eğitimcilere koruyucu ve önleyici bilişsel davranışçı yöntemleri esas alan rehberlik etkinliklerinin yapılması önerilebilir.
- Bireylerin, duygu durumları çeşitli nedenlerle değişiklik gösterebileceğinden, benzer çalışmalar, farklı zaman dilimlerinde ve farklı yöntemlerle yapılabilir.
- Benzer bir çalışma, Fen Lisesi, İmam Hatip Lisesi, Teknik Lise gibi farklı türde okullarda yürütülebilir. Tabakalama yöntemiyle çalışma grubunun özellikleri belirlenebilir. Çalışma evrenini temsil edebilecek sayıda örnekleme çalışılması, güvenilirliği arttıracaktır.

Sosyal beceriler, kişiyi toplumla bütünleştiren, arkadaşlık ilişkilerini başlatan ve kuvvetlendiren, yalnızlık, toplum dışına itilmişlik, iletişimi başlatabilme, derdini anlatabilme, iletişimi etkili bir şekilde sürdürebilme ve ruh sağlığı gibi faktörler üzerinde etkili becerilerdir. Özellikle, öfke ve saldırganlık gibi olumsuz duygu durumlarının istenmeyen sonuçlarının önlenmesi için risk faktörlerinin bilinmesi ve tedbir alınması gerekmektedir. Bireyin yaşamında, fırtınalı bir dönem olarak bilinen ve ortaöğretim yıllarını kapsayan ergenlik döneminin bu açıdan kritik bir dönem olduğu söylenebilir. Ergenlik yıllarının daha uyumlu geçmesi için, ergenlik öncesi yıllarda sosyal becerilerin geliştirilmesine yönelik tedbirlerin alınması, toplumun gelecekte karşılaşması muhtemel şiddet olaylarını azaltması açısından oldukça önemlidir.

Kaynaklar

- Adana & Arslantas, F. (2011). Ergenlikte öfke ve öfkenin yönetiminde okul hemşiresinin rolü. *ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 12(1), 57-62.
- Akpınar, S. (2010). *Spor federasyonlarında çalışanların, sosyal beceri, iş doyumu ve problem çözme yeterlilikleri üzerine bir araştırma*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Ayekin, D. N. (2014). *Anne babaların ve okul öncesi öğretmenlerin cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Aydın, B. (2005). *Ergenlikten yetişkinliğe grup çalışmaları*, 1.Baskı Nobel Yayınları: Ankara.
- Bacanlı, H. (2012). *Sosyal beceri eğitim*. Pegem Akademi: Ankara.
- Bedel, A. (2011). *Kişiler arası sorun çözme beceri eğitiminin ergenlerin sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarına etkisinin incelenmesi*. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Bektaş, A. (2010). *İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Sosyal İletişim Becerileri ile Sınıf Öğretmenlerinin Motivasyonu Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Çimen, N. (2009). *Okul öncesi eğitimi programı'nda altı yaş grubu çocukların sosyal becerilerinin gerçekleşme düzeyi*. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Ankara.
- Çivitçi, N. (2007). Çok boyutlu oklu öfke ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması. Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(22),99-109.
- Dilekman, M. Başçı, Z.ve Bektaş, F. (2008). Eğitim fakültesi öğrencilerinin iletişim becerileri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 1-50.
- Ersoy, E. (2013). *Ortaokul öğrencilerinin algıladıkları anne baba tutumları ile benlik saygısı ve depresyon düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Fatih Üniversitesi, İstanbul.
- Gizir, Z. (2002). *Anaokuluna devam eden dört-beş yaş çocuklarında sosyal davranışların gelişimi ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Gök, M. (2009). *Aile içi şiddet ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Ankara.
- Gönültaş, O. (2013). *Ortaokul son sınıf öğrencilerinin öfke ve saldırganlık düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Kabasakal, Z. ve Çelik,N.(2010). The effects of social skills' training on elementary school students' social adjustment. *Elementary Education Online*, 9(1), 203-212.
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri* (Geliştirilmiş 11.Baskı). Tekışık Web Ofset: Ankara.
- Karataş, Z. (2008). Lise öğrencilerinde öfke ve saldırganlık. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(3), 277-294.
- Karataş, Z. (2009). Bilişsel davranışçı teknikler kullanılarak yapılan öfke yönetimi programının ergenlerin saldırganlığını azaltmadaki etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 12-24.
- Kayaoğlu, M. (2014). *Sorularla ve örnek vakalarla öfke kontrolü*. Nesil Yayınları: İstanbul.
- Kısaç, İ. (2005). Gençlerin öfkelerini ifade ettikleri hedef kişiler. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 71-81.
- Kırmoğlu, H., Parlak, N., Dereceli, Ç. & Kepoğlu, A. (2008). Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin spora katılım düzeylerine göre incelenmesi, *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 147-154.
- Köknel, Ö. (2000). *Bireysel ve toplumsal şiddet* (2. Basım), Altın Kitaplar Yayınevi: İstanbul.
- Memiş, A. & Memiş, U.A. (2013). Cinsiyet, başarı ve sosyal beceri. *Karaelmas Journal of Educational Sciences*, 1,43-49.

- Özyürek, A. ve Ceylan,Ş.(2014). Okul öncesi çocuklarda sosyal becerilerin desteklenmesi konusunda öğretmen ve veli görüşlerinin belirlenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35 (1),99-114.
- Özyürek, A., Begde, Z. & Yavuz, N. F. (2014). Okul öncesi çocukların sosyal becerileri ile yakın çevresindeki yetişkin etkileşimleri arasındaki ilişki. *Sosyal Bilimler Dergisi*,16(2), 115-134.
- Özyürek, A. ve Tezel Şahin, F. (2010). *Anne baba olmak ve anne babaların çocuk yetiştirme tutumları, anne baba eğitimi* (Ed.: Tülin Güler), ss: 35-52. Pegem Yayıncılık: Ankara.
- Sarı, E. (2007). *Anasınınına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların, annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuğun sosyal uyum ve becerilerine etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Soykan, Ç. (2003). Öfke ve öfke yönetimi, *Kriz Dergisi*, 11(2),19-27.
- Vatandaş, C. (2003). *Aile ve şiddet: Türkiye’de eşler arası şiddet*. Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları no: 58, Afyonkarahisar.
- Yeğin, H. İ. (2010). Öfke duygusu ve dinî açıdan baş edebilme yolları din bilimleri. *Akademik Araştırma Dergisi*,10(2):235-238.
- Yılmaz, V. (2004). *Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına anneannelerin etkilerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yiğit, Y. (2011). İlköğretim II. kademe öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 335-347.
- Yüksel, G. (1998). Sosyal beceri envanterinin Türkçeye uyarlanması: geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi/PDR*, 2(9), 15-78
- WHO. (2002). World report on violence and health, Geneva.